

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Дипломна робота
магістра

на тему: **Контроль як функція управління в закладах загальної
середньої освіти**

Виконала:

студентка 2 курсу, групи ОПН-2М
спеціальності 011

«Освітні, педагогічні науки»

Марків Ярина Ігорівна

Керівник: к.п.н., доц. Лалак Н. В.

Рецензент: к.п.н., доц. Товканець О. С.

Мукачево – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП		5
Розділ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖУВАНОЇ ПРОБЛЕМИ	9
1.1.	Внутрішкільний контроль як функція управління навчальним закладом	9
1.2.	Характеристика основних понять дослідження	18
1.3.	Види, форми та методи внутрішкільного контролю	24
Розділ 2.	ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШКІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	31
2.1.	Сучасні орієнтири контрольно-аналітичної діяльності адміністрації навчального закладу	31
2.2.	Роль менеджера освіти в організації внутрішкільного контролю	47
2.3.	Особливості підготовки майбутніх менеджерів освіти до організації та проведення внутрішкільного контролю	52
ВИСНОВКИ		66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		69
ДОДАТКИ		76

Актуальність теми дослідження. Стрімкий розвиток українського суспільства й освіти сьогодні з усією очевидністю виявляє залежність ефективності праці керівника навчального закладу від рівня його професіоналізму, компетентності, використання інноваційних управлінських технологій. У зв'язку з цим дедалі актуальнішою стає проблема отримання вичерпних знань про тенденції у різних напрямках розвитку суспільства та стану справ у закладі освіти, тобто повної, об'єктивної, адекватної, точної інформації, яка на підставі аналізу, кількісного та якісного оцінювання дозволить приймати ефективні управлінські рішення, визначати шляхи розв'язання проблем, обґрунтовувати напрями розвитку закладу освіти.

Наукове управління на сьогодні потребує цілеспрямованої взаємодії керівників, вчителів, учнів, батьків, громадськості, що здійснюється через реалізацію контрольної-аналітичної функції. Значення внутрішкільного контролю та педагогічного аналізу полягає у співставленні отриманих результатів із запланованими шляхами своєчасного надходження до адміністрації закладу освіти інформації про рівень викладання навчальних предметів, рівень знань, умінь і навичок учнів, їхньої творчої реалізації тощо. На організацію та проведення внутрішкільного контролю на демократичних засадах вплинули й новітні нормативні документи, зокрема, Національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти в Україні в XXI столітті, Закон України «Про освіту», Концепція Нової української школи.

Проблема внутрішкільного контролю та контрольної-аналітичної діяльності керівника навчального закладу повсякчас привертала увагу науковців. Їй присвячено роботи Є. Березняка, В. Бондаря, Л. Даниленко, Г. Єльнікової, Ю. Конаржевського, Н. Островерхової, М. Поташника, Т. Шамової й інших дослідників. Їх наукові розвідки є фундаментальними під час вивчення цієї управлінської функції. Реалізація контрольної-аналітичної функції керівника в системі управління навчальним закладом дає можливість усебічно вивчити педагогічну діяльність учителів, що має вплив на зростання їхньої творчої активності і, як зазначав

В. Сухомлинський,

стає найважливішим спонукальним засобом процесу самовиховання та самоосвіти педагога.

Проте постійні зміни вимагають нового бачення, нових напрацювань, які б відповідали вимогам сучасної освітньої діяльності. Вивчення науково-педагогічної літератури та стану проблеми на практиці засвідчило, що хоча контроль-аналітична функція є провідною серед інших функцій управління й основним засобом збирання, вивчення, оброблення, узагальнення інформації про діяльність закладу освіти та його складові, науковий підхід щодо здійснення контролю та педагогічного аналізу спостерігаємо досить рідко. Це можна пояснити тим, що в педагогічній науці недостатньо розроблено проблеми теоретичного обґрунтування й апробації на практиці технології контролю та аналізу педагогічного процесу керівником загальноосвітнього закладу, зокрема використання математичних методів для оцінювання ефективності діяльності школи та педагогічної діяльності вчителя. На сьогодні в управлінській практиці спостерігаємо перехід від традиційних уніфікованих форм, методів, засобів внутрішкільного контролю до диверсифікаційних, особистісно зорієнтованих підходів.

Наукові напрацювання В. Бондаря, Е Гусинського, М. Гриньової, Г. Єльнікової, Л. Калініної, Л. Карамушки, Н. Клокар, В. Кременя, В. Лазарева, В. Маслова, В. Олійника, Н. Островерхової, В. Пікельної, Т. Сорочан та ін., державні документи і нормативні акти про освіту підтверджують важливість удосконалення внутрішкільного контролю та контроль-аналітичної діяльності сучасного керівника закладу загальної середньої освіти. Отже, актуальність проблеми, її соціально-педагогічне значення зумовили вибір теми дослідження: «Контроль як функція управління в закладах загальної середньої освіти».

Мета дослідження: дослідити та теоретично обґрунтувати особливості удосконалення внутрішкільного контролю та контроль-аналітичної діяльності сучасного керівника закладу загальної середньої освіти.

Реалізація поставленої мети передбачала виконання таких **завдань:**

1. Провести ретроспективний аналіз проблеми внутрішкільного

контролю;

2. З'ясувати сутність основних дефініцій дослідження;
3. Визначити сучасні орієнтири контрольно-аналітичної діяльності адміністрації навчального закладу;
4. Розкрити особливості підготовки майбутніх менеджерів освіти до організації та проведення внутрішкільного контролю.

Об'єкт дослідження: процес управління в сучасному закладі загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: види, форми, методи внутрішкільного контролю.

На різних етапах наукового дослідження використано такі **методи дослідження:**

– теоретичні: аналіз та узагальнення психологічних і науково-методичних напрацювань з досліджуваної проблеми; аналітичне дослідження вітчизняних і зарубіжних підходів до розкриття сутності понять: «контроль», «моніторинг», «аналіз»; визначення теоретико-методичних засад формування готовності майбутніх ф до організації та проведення моніторингових досліджень у початковій школі; аналіз, прогнозування;

– емпіричні, що орієнтуються на безпосереднє вивчення явищ у навчально-виховному процесі: анкети, бесіди, спостереження, самоспостереження, аналіз продуктів діяльності;

– статистичні: математично-статистична обробка даних, отриманих у ході дослідження.

Практичне значення здобутих результатів полягає у тому, що:

- уточнено зміст понять «контроль», «внутрішкільний контроль»;
- визначено сучасні орієнтири контрольно-аналітичної діяльності адміністрації навчального закладу.

База педагогічного дослідження: Мукачівський державний університет, Мукачівська ЗОШ I-III ст. №13.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів» (16-17

травня 2019 р., м. Мукачево).

Публікації. Марків Я. І. Етичні вимоги до внутрішньошкільного контролю / Я. І. Марків, Н. В. Лалак // Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції (16-17 травня 2019 р., м. Мукачево) / ред.кол. : Т.Д.Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : МДУ, 2019. – С. 211-213.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (84) та додатків.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження ми прийшли до наступних висновків.

1. Аналіз історико-педагогічної літератури з проблеми дослідження дозволив констатувати, що проблема внутрішкільного контролю в Україні висвітлювалася науковцями в різних напрямках і з різних позицій. Вагомий внесок у розвиток вітчизняної теорії внутрішкільного контролю, на нашу думку, зробили В. Алфімов, В. Бондар, Г. Єльнікова, Б. Кобзар, Ю. Конаржевський, В. Маслов, В. Пікельна, В. Сухомлинський, М. Черпінський, Є. Хриков та інші. Вони обґрунтували найбільш поширені види, форми та методи контролю. Стан сучасної теорії та практики управління яскраво характеризують вимоги до контрольно-аналітичної діяльності менеджерів освіти, що запропонували Т. Десятов, Л. Калініна, О. Коберник, Б. Тевлін, Н. Чепурна. Науковці вказують на об'єктивності, конкретності і цілеспрямованості внутрішкільного контролю, вивченні освітнього процесу з урахуванням основних його закономірностей; системності і систематичності контролю на основі вибору найдоцільніших для певного відрізка часу видів, визначенні оптимальних термінів організації перевірок; діалектичному підході до вивчення й аналізу змісту роботи педагогів тощо.

2. Слово «контроль» – французького походження, означає забезпечення або перевірку правильності тих чи інших дій в галузі управління. Українські та

зарубіжні вчені поняття «внутрішкільний контроль» розглядають, насамперед, як засіб одержання інформації про стан керованої системи закладу освіти. Щоб управляти школою на рівні сучасних вимог, приймати правильні, науково-обгрунтовані рішення, керівникові навчального закладу потрібна достовірна інформація. Проте найбільш корисною є інформація, яку отримують в результаті цілеспрямованих спостережень, продуманої системи контролю, де головне – це зміст, його мета і завдання. Аналіз літературних джерел підвів нас до висновку, що частина дослідників при визначенні сутності контролю спирається на поняття «моніторинг» та вважає його еволюційним продовженням контролю. При порівнянні дефініцій «моніторинг» та «контроль», варто виокремити їхню спільність та відмінність. А саме, контроль розглядати як самостійну функцію управління, а моніторинг – органічно зв'язаний з усіма функціями управління, що створює не тільки наукову базу для прийняття управлінського рішення, а й забезпечує поточне регулювання та прогнозування подальшого розвитку об'єкта управління. Моніторинг завжди характеризується систематичністю спостережень і має превентивний характер.

3. Розвиток внутрішньошкільного контролю в контексті нової української школи пов'язаний і характеризується розробкою питань інноваційного управління в умовах різноманіття типів закладів освіти, децентралізації та автономії. З'ясовано, що контроль-аналітична діяльність в демократичних умовах є засобом підвищення якості освітнього процесу. Управлінці-практики наводять такі основні цілі демократичного внутрішньошкільного контролю: забезпечення підвищення рівня навчально-виховної роботи та покращення її конкретних результатів; своєчасне виявлення і виправлення помилок і недоліків в організації та здійсненні педагогічного процесу; забезпечення надання педагогам допомоги в опануванні їх професійної майстерності. Ефективність контроль-аналітичної діяльності адміністрації навчального закладу підвищується у разі наукового підходу до контролю та широкого використання педагогічного аналізу, інтенсифікації цих функцій, що полягають у вивченні системи роботи вчителя, психолого-педагогічному діагностуванні учнів, системному підході до аналізу уроку, підсумків освітнього процесу,

переході до спільної аналітичної діяльності керівника та вчителя під час аналізу складових освітнього середовища.

4. Як показує практика, здійснення внутрішньошкільного контролю потребує від майбутніх менеджерів освіти теоретичної та методичної підготовки, компетентності та відповідальності при прийнятті управлінських рішень. В контексті дослідження підготовку майбутніх менеджерів освіти до внутрішньошкільного контролю ми розглядаємо як процес, що спрямований на набуття та удосконалення ними професійних знань, розвиток управлінських умінь і навичок, особистісно-професійних якостей, мотиваційно-ціннісної сфери, накопичення і збагачення особистісного та професійного досвіду використання моніторингових технологій, формування психолого-педагогічної та практичної готовності до контрольної-аналітичної діяльності. На підставі опитування студентів спеціальності 011 «Освітні педагогічні науки», нами визначено компоненти готовності майбутніх фахівців до організації внутрішньошкільного контролю, а саме: мотиваційний, когнітивний і процесуальний. Відповідно до кожного компонента розроблено критерії готовності, визначено їх показники та схарактеризовано рівні. У процесі визначення найважливіших якостей менеджера освіти, що допомагають при організації контролю, респонденти виділили: креативність, професіоналізм, комунікацію, творчість, толерантність, винахідливість, терпіння тощо.

В умовах орієнтації української освіти на європейські педагогічні стандарти подальшого значення набуває розробка та впровадження нових підходів до функції контролю.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>